COLOCVIU STRATEGIC

Nr. 1
Ianuarie 2017

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

TENDINȚE ÎN DEZVOLTAREA UNUI SPAȚIU ENERGETIC COMUN LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Andrei Claudiu MOTOC

Abstract: *The European Union has made tremendous progress throughout its history, in converging unalike member states interests into one overarching approach (such as common legislation or common currency). The premise is represented by the idea of whether this type of EU-wide common approach is applicable in the area of energy and energy security or not. The TFEU sets considerable powers for the European Commission in the area of Energy Security, making it a de facto exclusive competence, if the EU decides so. However, despite the EU's best efforts, an EU-wide common approach in the area of energy security is still absent. Part of the reason for this absence, of an Energy Union, is due to the lack of political will of the EU member states. This reticence is driven by the Member States' different patterns of energy consumption, production and needs, which ultimately, have to be addressed distinctively, and not as a package.*

Key words: *energy, energy security, energy independence, TFUE, European Union, Energy Union.*

Introducere

Uniunea Europeană, de-a lungul istoriei a demonstrat o capacitate deosebită în omogenizarea intereselor diferite ale statelor membre. Drept rezultat, UE beneficiază astăzi de o piață unică comună, de o legislație comună (acquis communautaire) şi pentru majoritatea statelor de o monedă unică. Această lucrare îşi propune să analizeze dacă acest gen de abordare omogenă şi comprehensivă a UE poate fi aplicată şi în domeniul energiei şi a securității energetice, având drept rezultat o uniune energetică.

1. Aplicabilitatea tratatului privind funcționarea Uniunii Europene în domeniul energiei

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) stabileşte în mod clar cele trei categorii distincte de competență a Uniunii. Acestea corespund în mod direct cu gradul de putere a Uniunii Europene în procesul de legiferare în mod unilateral, şi de a adopta acte ce au un statut obligatoriu pentru Statele Membre. Aşadar, cele trei categorii de competențe sunt: *competența exclusivă* (doar Uniunea are puterea de a legifera), *competența partajată* şi *competențele de sprijin* şi coordonare. Dacă UE exercită o competență exclusivă în domenii precum: uniunea vamală sau regulile de concurență, şi doar un rol de sprijin în domenii precum: cultura sau turismul, domeniul politicii energetice face parte din categoria de competențe partajate[1]. Acest lucru înseamnă că, în domeniul competențelor partajate, statele membre au libertatea de a acționa în direcția pe care şi-o propun, atât timp cât Uniunea Europeană îşi exprimă în mod clar intenția sa de a nu interveni[2].Totuşi, în cazul în care UE decide să intervină, domeniul respectiv se transformă de

Andrei Claudiu MOTOC **este licențiat *cum laude* în Studii Europene şi Relații Internaționale la Universitatea de Ştiințe Aplicate din Haga şi, în prezent, este masterand în anul 2 al Facultății de Securitate şi Apărare din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” din Bucureşti.**

facto într-o competență exclusivă a UE. Mai mult, articolul 194 din TFUE prevede în mod clar că:

„…politica Uniunii în domeniul energiei urmăreşte, în spiritul solidarității între statele membre: să asigure funcționarea pieței energiei; să asigure siguranța aprovizionării cu energie în Uniune, să promoveze eficiența energetică şi economia de energie, precum şi dezvoltarea de noi surse de energie şi energii regenerabile şi să promoveze interconectarea rețelelor energetice.”[3]

În consecință, includerea domeniului politicii energetice în categoria de competențe partajate, ar putea fi văzută ca o încercare clară de extindere a prerogativelor Uniunii, şi drept o acțiune ce rezervă o opțiune puternică pentru un răspuns comun la aspectele legate de energie. Prin urmare, această includere, coroborată cu cadrul legislativ exprimat în articolul 194, ar putea induce senzația că, cel puțin la nivel teoretic, Uniunea are o abordare comună în domeniul securității energetice şi al energiei.

Cu toate că Uniunea are competențe partajate în domeniul energiei, şi, în plus, în cazul în care decide să acționeze în acest domeniu are capacitatea de a îl transforma într-o competență exclusivă, UE se confruntă cu o limitare masivă. Mai exact, faptul că rolul Comisiei Europene se rezumă în principal la dreptul de a avea doar inițiativă legislativă[4]. Aşadar, legislația propusă trebuie să îşi continue circuitul prin Parlamentul European şi Consiliu, unde statele membre dețin puterea. Acest lucru înseamnă că şi în cazul în care Uniunea (prin Comisia Europeană) ar dori să urmeze o abordare unitară a securității energetice, iar statele membre ar alege să facă contrariul (alegând astfel să urmeze interesul național în primul rând), orice astfel de încercare de a avea o abordare comună ar fi oprită.

Raționamentul expus anterior ar putea reprezenta exact unul dintre motivele ce explică lipsa unei abordări comune la nivelul UE în ceea ce priveşte securitatea energetică.

2. Tendințe în realizarea uniunii energetice

Aşa cum a fost enunțat în prealabil, Uniunea Europeană, pe parcursul întregii sale istorii, a demonstrat o intenție clară în omogenizarea intereselor diferite ale statelor membre. În mod cert, în contextul geopolitic actual (comportamentul autoritar al Federației Ruse în furnizarea de GN, creşterea mişcărilor naționaliste pe fondul unor nereuşite ale mecanismelor UE,

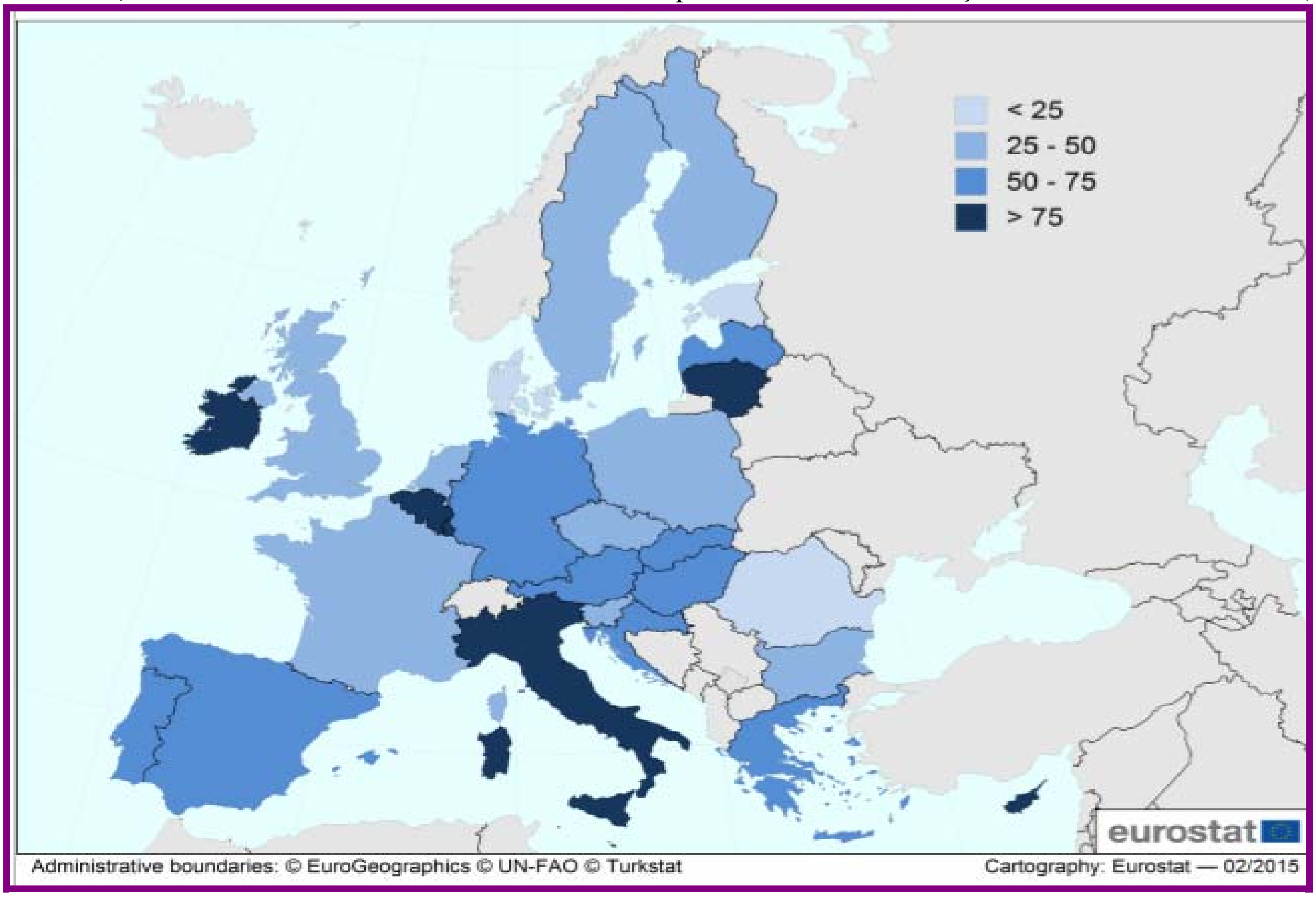

Figura nr. 1: Gradul de dependență energetică a statelor membre UE în 2014 (sursa: Eurostat, 2016)

etc.), un pas firesc ar fi reprezentat de o asemenea abordare comună şi în domeniul energetic. Astfel, dezideratul unei uniunii energetice în care energia poate circula liber de la un stat membru la altul la prețuri avantajoase, şi în care UE poate adopta poziții internaționale unitare, a fost exprimat în multiple ocazii[5].

Cu toate acestea,aşa cum a fost punctat anterior, şi aşa cum indică şi reprezentarea grafică de mai jos, Statele Membre ale UE au diferite grade de dependență energetică față de import. Dacă România reprezintă un exemplu în acest domeniu cu un grad al dependenței față de importurile de energie de sub 25%, state precum Italia, Lituania şi Belgia depăşesc pragul de 75%. De asemenea, statele membre au diferite mix-uri de energie; dacă de exemplu Franța produce aproape în întregime energie nucleară (80.9 %) şi energie din surse regenerabile (17.1%), producția de energie a Olandei este dominată de gazele naturale (88.7 %)[6].

Cu alte cuvinte, Statele Membre au modele specifice de consum şi producție de energie,şi în definitiv au nevoi energetice diferite. În consecință, aceste nevoi variate trebuie sa fie împlinite prin intermediul unor abordări, de asemenea, diferite. În prezent, statele membre UE aleg să îşi abordeze problemele, în majoritatea covârşitoare a situațiilor, având exclusiv ca obiectiv interesele proprii, naționale.

În foarte puține situații, se ajunge la formarea unor grupări regionale ce aleg să colaboreze, şi aproape niciodată nu există politici comune la un nivel european. Astfel, de la începutul crizei din Crimeea, s-a putut observa o creştere a comportamentelor divergente în cadrul Uniunii Europene. În acest fel, în ciuda sancțiunilor impuse de UE cu privire la Rusia, Grecia a reînnoit înțelegerea cu Federația Rusă referitoare la livrarea de gaze naturale, urmărind în acest fel propriile interese, de ordin național[7]. În mod similar, Ungaria a încheiat negocieri cu Rusia în ceea ce priveşte o investiție masivă a celei din urmă, în doua reactoare nucleare ce urmează a fi construite în apropierea oraşului Budapesta[8]. În mod îngrijorător, Ungaria a promulgat, de asemenea, o serie de legi, care îi creează un cadru legal prin care se poate implica în diverse planuri de infrastructură energetică, fără a fi nevoită să consulte Uniunea Europeană sau alte state membre. În plus, Federația Rusă a încheiat parteneriate puternice cu Germania, în cadrul proiectului North Stream, şi cu Italia în cadrul proiectului South Stream[9].

Toate situațiile prezentate anterior au în comun un puternic comportament egocentrist demonstrat de statele membre, arătând astfel că în majoritatea situațiilor au tendința de a îşi urmări strict interesele naționale. Prin urmare, aceste diferențe, cât şi incapacitatea de a îşi formula strategii unitare, poate fi considerat drept cauza principală a lipsei unei abordări comune la nivelul Uniunii, în ceea ce priveşte securitatea energetică.

Cu toate acestea, în ultima perioadă s-a putut observa o intensificare a eforturilor UE de a dezvolta o astfel de abordare comună în domeniul securității energetice. Semnalul de început a fost tras de fostul preşedinte al Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso ce a afirmat că: „referitor la securitatea energetică, Europa trebuie să vorbească şi să acționeze ca un tot”. Preşedintele Consiliului, Donald Tusk şi noul preşedinte al Comisiei, Jean-Claude Junker, au reuşit să elaboreze şi să prezinte un plan comprehensiv al cărui obiectiv este Uniunea Energetică. Planul ia în considerare faptul că UE este cel mai mare importator de energie la nivel global, dar şi faptul că o bună parte dintre statele membre sunt complet dependente de importurile de energie. Raționamentul din spatele Uniunii Energetice subliniază că atât timp cât un stat membru este vulnerabil în fața amenințărilor energetice, securitatea economică a întregii Uniuni Europene va fi slăbită. În acest sens, o mai bună interconectivitate între state, o mai mare atenție la eficiența energetică şi la resurse regenerabile dar şi un acces sporit la pârghie de natura politică, sunt văzute drept singurele şanse de progres pentru UE în domeniul energetic.

Ideea unei Uniuni Energetice pare să fie mişcarea naturală spre o Uniune Europeană mai sigură. Chiar dacă statele membre arată un sprijin puternic față de acest plan, cel mai important test va fi momentul în care vor fi dispuse să renunțe cu adevărat la o parte din prerogativele lor. Mai exact, negocierea preturilor la gazele naturale sau petrol va putea fi realizată doar la nivelul Uniunii. La nivel teoretic, se va consolida astfel pârghia politică a statelor cu o dependență mai mare de energie, în fața partenerilor internaționali (spre exemplu Rusia). Este de necontestat că acest plan ambițios are potențialul de a consolida statutul UE în domeniul securității energetice.

Concluzii

Ideea centrală ce reiese în urma prezentului articol este aceea că, în ciuda unui cadru legislativ extins, formulat în cadrul TFUE, Uniunea Europeană, nu demonstrează capacitatea de a putea dezvolta o abordare comună în domeniul securității energetice. Acest fapt este cauzat, în principal, de nevoile energetice diferite ale statelor membre, şi tendința acestora de a îşi urmării exclusiv interesele naționale. Cu toate acestea, premisele unei Uniuni Energetice, sunt deja formulate.

Atât timp cât nevoile şi mixturile energetice naționale specifice vor fi luate pe deplin în considerare (aşa cum, spre exemplu,țara noastră a susținut activ) această Uniune nu se poate dovedi decât un succes.

Momentan, însă, Uniunea Energetică nu reprezintă decât un deziderat, şi putem doar să constatăm imposibilitatea statelor membre de a avea o abordare comună în acest domeniu.

Note:

[1] Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), versiunea consolidată, Bruxelles, 2012, p. 5.

[2] Comisia Europeană, Întrebări şi răspunsuri despre competențele UE şi prerogativele Comisiei Europene, Bruxelles, 2015, accesat la http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/competences/faq?lg=en.

[3] Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), versiunea consolidată, Bruxelles, 2012, p. 88.

[4] Pakalkaite, V., Competence Creep Through the Backdoor: EU Energy Regulation and Competition Policy, Conferința a 5-a bianuală: ECPR Standing Group for Regulatory Governance, Barcelona, 2014.

[5] Uniunea Europeană, Energie, Bruxelles, 2016, accesat la: https://europa.eu/european-union/topics/energy_ro, la data de: 13.01.2017.

[6] EUROSTAT, Energy Production and Consumption, Bruxelles, 2015.

[7] Chrysopoulos, P., jurnalul Greek Reporter, Tsipras-Putin Sign New Trade Deal and Renew Greece Russia Relations, 2015, accesat la: http://greece.greekreporter.com/2015/04/08/tsipras-putin-sign-new-trade-deal-and-renew-greece-russia-relations.

[8] BBC, Hungary challenged on nuclear choice with Russia. 2015, accesat la: http://www.bbc.com/news/world -europe-33078832.

[9] Păcuraru, C., Europa şi imposibilitatea managementului securității energetice, Bucureşti, 2013, p. 9.

CONCLUZII

- În contextul geopolitic actual, o abordare comună în domeniul energetic este esențială.
- Inițiativa unei astfel de uniuni energetice trebuie să fie puternic susținută de toate statele membre.
- Statele membre ale UE au diferite grade de dependență energetică față de import şi diferite mix-uri de energie. Aşadar, acestea au modele specifice de consum şi producție de energie, şi, în definitiv, au nevoi energetice diferite. În consecință, aceste nevoi variate trebuie să fie împlinite prin intermediul unor abordări, de asemenea, diferite.
- Cu toate că în ultima perioadă s-a putut observa o intensificare a eforturilor UE de a dezvolta o astfel de abordare comună în domeniul securității energetice, uniunea energetică nu reprezintă decât un deziderat şi putem doar să constatăm imposibilitatea statelor membre de a avea o abordare comună în acest domeniu.

COLOCVIU STRATEGIC este o publicație a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce prezintă principalele rezultate ale unor studii de cercetare, sintezele unor evenimente ştiințifice, opiniile şi punctele de vedere ale masteranzilor şi doctoranzilor, implicați în cercetarea ştiințifică din domeniul apărării şi securității.

COLOCVIU STRATEGIC
Supliment al revistei *Impact Strategic*
Redactor: ACS Cătălina Todor
ISSN Online 1842-8096; ISSN-L 1841-7396
302/2017

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.49, Fax: 021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Site: http://cssas.unap.ro